

373.3(07)

B 43

Міністерство освіти України
Інститут змісту і методів навчання
Криворізький державний педагогічний інститут

**ВИКЛАДАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКОЛИ**

Навчальний посібник

В и п у с к 3

Київ - 1998

МАЙБУТНЬОМУ УЧИТЕЛЮ ПРО ЕТАПИ РОБОТИ НАД ВОКАЛЬНИМ ТВОРОМ

/Н. А. О в ч а р е н к о/

Вміння самостійно пройти шлях від вивчення нового твору до рівня цікавого художнього виконання – професійна риса майбутнього вчителя на уроках музики в початкових класах. Отримати ці знання студенти можуть у вокальному класі при умові, що викладач-вокаліст звертає належну увагу на етапність, послідовність вивчення музичного твору з кожним майбутнім учителем. На перших курсах викладач повинен вести студентів на всіх етапах вивчення вокального твору. В подальшій роботі окремі етапи студентам потрібно виконувати самостійно. На останньому курсі майбутні вчителі повинні самостійно опрацювати твор. і показати викладачеві вокального класу результат своєї роботи.

На жаль, дослідження практики педагогічної освіти показують інше. Беручи за основу бездоганно точне засвоєння вокального твору з боку музичного тексту, необхідно стежити за розглянутими нижче негативними явищами в роботі над твором:

1. Порушення суворої послідовності вивчення твору.

2. Співання повним голосом недостатньо засвоєного матеріалу.

Неодноразові спостереження показали, що у процесі опрацювання матеріалу студенти безцільно перевтомлюють свій голосовий апарат, виконуючи повним голосом ще недостатньо засвоєний матеріал. Крім неминучого стомлення голосу під час багаторазових повторів високо теситурних фраз, такий метод розучування іноді дає хибне уявлення про ступінь складності розучуваного твору щодо голосового навантаження. Надалі це може привести до неповноти у виконанні окремих фраз твору. Тільки після точного засвоєння тексту можна приступити до "вспівування".

3. Порушення вокальної лінії. Затухання окремих слів і складів в середині музичної фрази. Пожвапливість переходу до наступної приголосної після голосної – скорочення належної тривалості голосних.

Вказані недоліки в основі своїй є результатом недостатньої уваги до роботи над манерою широкого кантиленного співу. Вихованню такої манери співу значною мірою заважають певні обставини:

а/ пристосування елементів мовної установки для виразної по-

дачі слова за рахунок належної витримки вокальної лінії;

б/ ранній вихід студента на самостійну роботу, що пов'язано з невеликою кількістю годин, відведених на вокальний клас.

4. Не точні моменти вступів співака на першому слові музичної фрази і недосить точні моменти останнього слова в кінці фрази.

5. Зловживання вокальним прийомом портаменто.

Користування портаменто вимагає від студента почуття художньої міри і стилю. У більшості співаків цей прийом хибує на перещасне ковзання тону при переході до наступної ноти із забранням часу у попередньої ноти, від якої й починається портаменто. Тому доцільно вимагати тимчасово цілком відмовитись від даного прийому, суворо витримувати тривалості нот, і тільки закінчуючи етап "вспівування", допустити цей прийом.

6. Довільна, музично не виправдана зміна темпів окремих фраз твору. Це досить поширене явище є результатом перенесення центру ваги з тексту музичного на текст літературний.

7. Самовільна переробка літературного тексту в залежності від статі виконавця.

Композитор натхнений віршами, відображає у звуках ті або інші переживання героя чи героїні. А студент, рахуючись лише із собою, подає текст від імені своєї статі.

Основною причиною недоліків у роботі з вокальним твором – є порушення етапності у його вивченні. Саме тому і виникає необхідність освітити нову цільну методику вивчення вокального твору з майбутніми вчителями.

1. Знайомство з новим вокальним твором.

Рівень зацікавленості студента новим твором багато в чому залежить від того, чи слухав він його раніше. Викладач повинен мати в своєму арсеналі різні види ознайомлення з твором. При цьому слід враховувати характер даного твору та індивідуальні можливості учня в засвоєнні певних значень.

В ознайомленні майбутнього вчителя з твором важливу роль відіграє перше враження від цього твору. Якщо викладач гарний виконавець, то твір, який навіть спочатку не подобається студенту, може постати в найвищійшій світлі, глибоко зацікавити його. Даний спосіб ознайомлення – охоплення його в цілому, можна проводити ще шляхом прослуховування звукозаписів виконання майстрів вокального мистецтва з відповідними коментарями викладача. На першому етапі

роботи над вокальним твором необхідно закладати в іц студента аналізу твору.

В системі музично-педагогічної освіти є думка, що при вивченні музичного твору можливо і необхідно прислухуватись до інтуїції, а аналіз – обов'язково наложити на твір "холодний розрахунок".

Для майбутнього вчителя велике значення має аналітичне засвоєння вокального твору, тому що його робота, крім вивчення з дітьми музичної грамоти, слухання музики, занять в шкільному лекторії та інших форм музично-просвітньої діяльності, включає обмірковане вивчення та артистичне виконання школярами і ним самим вокальних творів. Це потребує від студента ясного розуміння особливостей змісту та форми твору, ролі різних композиційних прийомів і музично-виразних засобів. Аналізуючи вокальний твір, майбутній учитель повинен аргументувати своє "бачення" художнього образу, намітити виконавські, педагогічні, вокальні прийоми, що здійснять його трактовку.

Те що зможе побачити і почути майбутній учитель в нотних записах твору, вплине на якість його виконання і якість виконання його майбутніх вихованців. Цілісний аналіз вокального твору являє собою систему, не:

- історико-стилістичний аналіз: інформація про історичний час, в якому жили і творили автори, короткі відомості про них;
- аналіз поетичного тексту в зв'язку з музичним вираженням: ідея твору, зміст, структура будови тексту;
- аналіз музично-виконавських засобів: гармонію ритму, метру, фактури, структури музичного викладення, жанрові особливості;
- аналіз виконавських засобів виразності: дослідження виконавських прийомів;
- вокально-технічний аналіз: вокальні труднощі, пошук шляхів їх здолання;

- педагогічна дія даного твору на виконавця і слухача.

Для майбутнього вчителя даний аналіз дає загальну настанову щодо подальшої роботи з твором.

2. Засвоєння матеріалу, технічна і музично-художня робота над вокальним твором.

Другий етап пов'язаний із розучуванням твору.

Щоб систематично розвивати і виховувати виконавські якості у студентів, слід у суворій і спокійній послідовності ставити перед

ними нові й нові художні завдання, уникаючи нетерпеливого нагромадження вимог на початкових етапах з матеріалом. Міцна технічна виучка, повинна стати основою в творчій роботі над твором. Перше виконання на уроці розучуваного твору краще прослухати цілком, не зупиняючи студента на окремих епізодах, навіть коли є неминучі на початку помилки. Тут студент може виявити іноді деякі ознаки оригінального тлумачення образу. Звичайно, в наступній роботі необхідно зупинити його увагу на якості виконання окремих фрагментів і фраз, попрацювати над ними.

Процес так званого вслідування може розпочатися попервах у присутності викладача, лише після бездоганного і точного виконання вокального твору з боку ритму, чуйно-свочасних вступів і закінчень музичних фраз, інтонації, тлумачення твору в цілому. Необхідно це тому, що процес "вслідування" слід організувати, увага студента ні в якому разі не повинна відволікатися фактурою твору. З метою досягнення вільного нрансування і динамічних відтінків окремих частин та фраз твору в процесі "вслідування" необхідно стежити, щоб студент взяв свій природний середній силовий фон /Імпеданс/ відповідний природній силі його голосу без найменшого форсування звуку.

Велика увага викладача повинна приділятися шліфуванню вокально-технічної форми твору. По умовній термінології німецького викладача вокалу Мішучи це називається "поставити твір в точки". Під цим терміном розуміється точне технічне виконання кожного ходу, кожного звуку, визначенність місця звучання кожної ноти, точність інтонації.

3. Виявлення художнього образу.

Надзвичайно важливо виховати у майбутнього вчителя особисту ініціативу. Тому доводиться повертатись до застережень від "натаскування" його щодо прийомів і способів виконавства.

Якщо студент вміє знаходити в кожному розучуваному творі головне він дістає необхідні відправні точки для виявлення художнього образу.

Варто відзначити, що не може бути ізольованого розділення роботи над музичним твором. Між етапами існує постійний тісний зв'язок. Тож поетапність, поступовість у вивченні вокального твору — основа майбутньої педагогічної діяльності студентів, педагогічної професійної майстерності учителя.